

Μαθήματα

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Ίαν ΜακΓιούαν

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Κατερίνα Σχινά

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΙΑΝ ΜΑΚΓΙΟΥΑΝ

Μαθήματα

μυθιστόρημα

Μετάφραση από τα αγγλικά
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΧΙΝΑ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 582

Ίαν ΜακΓιούαν, *Μαθήματα*

Ian McEwan, *Lessons*

Μετάφραση: Κατερίνα Σχινά

Υπεύθυνη έκδοσης: Σταύρη Ιωαννίδου

Επιμέλεια-Διόρθωση: Γιώργος Ανδρικόπουλος

Σελιδοποίηση: Χριστίνα Κωνσταντινίδου

Η εικόνα εξωφύλλου παραχωρήθηκε από τον αρχικό δικαιούχο

στη Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ 2023

Copyright© Ian McEwan, 2022

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2022

Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις Jonathan Cape, Λονδίνο, 2022

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη.

Αθήνα, Ιούνιος 2023

ΚΕΤ Ε560 ΚΕΠ 411/23

ISBN 978-618-07-0518-8

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΙΤΣΑΣ (ΓΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Στην αδελφή μου, Margy Hopkins,
και στους αδελφούς μου,
Jim Wort και David Sharp

Πρώτα αισθανόμαστε. Ύστερα
κατακρημνίζόμαστε.

JAMES JOYCE, *Finnegans Wake*

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΟΝΕΙΡΟ αλλά ανάμνηση, αποκύημα της αϋπνίας. Και πάλι το μάθημα πιάνου: πάτωμα με πορτοκαλί πλακάκια, παράθυρο πολύ ψηλά στον τοίχο, καινούριο αναλόγιο, σ' ένα γυμνό δωμάτιο κοντά στο αναρρωτήριο. Ήταν έντεκα ετών και δοκίμαζε να παίξει το κομμάτι που άλλοι ίσως θα αναγνώριζαν ως απλοποιημένη παραλλαγή του πρώτου πρελούδιου του Μπαχ από το Βιβλίο 1 της συλλογής *Καλοσυγκερασμένο Κλειδοκύμβαλο*, εκείνος όμως δεν είχε ιδέα περί τίνος επρόκειτο. Δεν αναρωτιόταν αν το κομμάτι ήταν πασίγνωστο ή σχετικά άγνωστο. Δεν τον απασχολούσε το πότε ή το πού. Δεν μπορούσε να διανοηθεί ότι κάποιος, κάποτε, είχε μπει στον κόπο να το γράψει. Η μουσική ήταν απλώς εδώ, κάτι σχολικό, κάτι σκοτεινό σαν ελατόδασος τον χειμώνα, αποκλειστικά δικό του, ο προσωπικός λαβύρινθος της ψυχρής θλίψης του. Και δεν θα τον άφηγε ποτέ να βγει από εκεί μέσα.

Η δασκάλα καθόταν δίπλα του στο μακρόστενο ταμπουρέ. Στρογγυλοπρόσωπη, ευθυτενής, αρωματισμένη, αυστηρή. Η ομορφιά της κρυβόταν πίσω από τους τρόπους της. Ποτέ δεν κατσούφιαζε και ποτέ δεν χαμογελούσε. Κάποια αγόρια έλεγαν ότι ήταν τρελή, εκείνος όμως αμφέβαλλε.

Έκανε ένα λάθος στο ίδιο σημείο, σ' εκείνο που σκόνταφτε πάντα, κι εκείνη έσκυψε πιο κοντά του να του δείξει. Το μπράτσο της ήταν στιβαρό και ζεστό καθώς άγγιζε τον ώμο του, τα χέρια της, τα βαμμένα νύχια της βρίσκονταν ακριβώς

πάνω από τους βουβώνες του. Ένωσε ένα τρομερό μυρμήγκιασμα εκεί ν' αποστραγγίζει ολότελα την προσοχή του.

«Άκου. Είναι μια εύκολη τρίλια».

Αλλά καθώς την έπαιζε για να του δείξει, εκείνος δεν άκουσε καμιά εύκολη τρίλια. Το άρωμά της κατέκλυσε τις αισθήσεις του κι έφραξε τα αυτιά του. Ήταν ένα στρογγυλεμένο, γλυκερό άρωμα, σαν σκληρό αντικείμενο, μια λεία ποταμίσια κροκάλα που επιβαλλόταν στις σκέψεις του. Τρία χρόνια αργότερα έμαθε ότι ήταν ροδόνερο.

«Ξαναπροσπάθησε». Το είπε μ' έναν οξύ προειδοποιητικό τόνο. Εκείνη είχε μουσικό αυτί, αυτός όχι. Ήξερε ότι το μυαλό της ήταν αλλού και ότι την έκανε να βαριέται με την ασημαντότητά του – άλλο ένα μελαγχολικό αγοράκι έγκλειστο σε οικοτροφείο. Τα δάχτυλά του πατούσαν τα άηχα πλήκτρα. Μπορούσε να δει το επίμαχο σημείο στη σελίδα πριν καν το φτάσει, συνέβαινε πριν να συμβεί, το λάθος ερχόταν προς το μέρος του μ' ορθάνοιχτη αγκαλιά σαν μητέρα, με απλωμένα μπράτσα έτοιμα να τον πιάσουν, πάντα το ίδιο λάθος που ερχόταν να τον γραπώσει χωρίς την υπόσχεση ενός φιλιού. Οπότε συνέβη. Ο αντίχειράς του είχε τη δική του ζωή.

Άκουσαν και οι δυο τους τις φάλτσες νότες να σβήνουν μέσα σε συριστική σιωπή.

«Συγγνώμη» ψιθύρισε από μέσα του.

Η δυσαρέσκειά της εκδηλώθηκε μ' ένα γρήγορο ξεφύσημα, ένα αντίστροφο ρουθούνισμα που το είχε ξανακούσει. Τα δάχτυλά της βρήκαν το εσωτερικό του μηρού του, ακριβώς στο ρεβέρ του γκριζου σορτς του και τον σίμπησαν δυνατά. Τη νύχτα θα σχηματιζόταν εκεί μια μικρούτσικη, γαλαζωπή μελανιά. Το άγγιγμά της ήταν δροσερό καθώς το χέρι της ανέβαινε μέσα από το σορτς του προς τα πάνω, ως εκεί που το λάστιχο του εσωρούχου του συναντούσε το δέρμα του. Κατέβηκε κουτροβαλώντας από το ταμπουρέ και στάθηκε όρθιος, αναφοκοκκινισμένος.

«Κάτσε κάτω. Πάρ' το πάλι από την αρχή».

Η αυστηρότητά της σάρωσε αυτό που μόλις είχε συμβεί. Η στιγμή είχε σβήσει σαν να μην υπήρξε ποτέ κι εκείνος ήδη αμφισβητούσε τη μνήμη του. Δίσταζε μπροστά σε ένα ακόμα απ' αυτά τα συναπαντήματα με τους τρόπους των ενηλίκων, που σε τύφλωναν και σε σάστιζαν. Ποτέ δεν σου έλεγαν τι ήξεραν. Σου έκρυβαν τα όρια της άγνοιάς σου. Αυτό που συνέβη, ό,τι κι αν ήταν, πρέπει να οφειλόταν σε δικό του λάθος: η ανυπακοή ήταν ενάντια στη φύση του. Οπότε κάθισε, σήκωσε το κεφάλι του να αντικρίσει τη βλοσυρή σειρά των κλειδιών του σολ που κρέμονταν στη σελίδα και ξεκίνησε πάλι, αν και πιο ανασφαλής από πριν. Δεν ήταν δυνατόν να υπάρχει τρίλια, όχι σ' αυτό το δάσος. Πολύ σύντομα θα πλησίαζε και πάλι σ' εκείνο το επίμαχο σημείο. Η καταστροφή ήταν βέβαιη και το γεγονός ότι το ήξερε την εξασφάλιζε. Ο ηλίθιος αντίχειράς του κατέβαινε ενώ θα έπρεπε να μείνει ακίνητος. Σταμάτησε. Η παρατεταμένη φάλτσα συγχορδία ακούστηκε σαν το όνομά του, προφερμένο πολύ δυνατά. Εκείνη έπιασε το πιγούνι του ανάμεσα στον δείκτη και τον αντίχειρα κι έστρεψε το πρόσωπό του προς το δικό της. Ακόμα και η ανάσα της ήταν αρωματισμένη. Χωρίς να πάρει τα μάτια της από τα δικά του, άρπαξε τον χάρακα των τριάντα εκατοστών από το καπάκι του πιάνου. Δεν θα την άφηνε να τον χτυπήσει, αλλά καθώς γλιστρούσε από το ταμπουρέ δεν είδε τι ερχόταν. Τον πέτυχε στο γόνατο, με την άκρη, όχι με την πλατιά επιφάνεια, και τον έτσουξε. Έκανε ένα βήμα προς τα πίσω.

«Θα κάνεις ό,τι σου λένε και θα καθίσεις κάτω».

Το πόδι του τον έκαιγε, αλλά δεν θα έβαζε πάνω του το χέρι του, όχι ακόμη. Της έριξε μια ύστατη ματιά και κάτω από το ευθύ και σταθερό βλέμμα της είδε την ομορφιά της, τη στενή μπλούζα της με τον ορθό γιακά και τα φιλντισένια κουμπάκια, τις διαγώνιες πτυχές σε σχήμα βεντάλιας που δημιουργούσε το φουσκωμα του στήθους της.

Έτρεξε μακριά της, διανύοντας μια κιονοστοιχία μηνών ώσπου βρέθηκε στα δεκατρία του χρόνια. Ήταν αργά τη νύχτα. Για μήνες εμφανιζόταν σε όλη της την αίγλη στις ονειροπολήσεις του πριν αποκοιμηθεί. Αλλά αυτή τη φορά ήταν διαφορετικό, η αίσθηση ήταν άγρια, το παγωμένο βύθισμα στο στομάχι του ήταν ό,τι μάντευε πως οι άνθρωποι αποκαλούσαν έκσταση. Όλα ήταν καινούρια, καλά ή κακά, και όλα ήταν δικά του. Τίποτα δεν φάνταζε πιο συναρπαστικό όσο το να διαβεί το σημείο χωρίς επιστροφή. Πολύ αργά, δεν θα γυρνούσε πίσω, ποιος νοιαζόταν; Κατάπληκτος, έχυσε στο χέρι του για πρώτη φορά. Όταν συνήλθε, ανακάθισε μέσα στο σκοτάδι και πήγε στις τουαλέτες του κοιτώνα, στους «βάλτους», για να εξετάσει την ωχρή βλέννα στην παλάμη του, παλάμη παιδική.

Στο σημείο αυτό οι αναμνήσεις του ξεθώριαζαν, μετατρέπονταν σε ονειροπόληση. Διέσχιζε το αστραφτερό σύμπαν, πλησίαζε πιο κοντά, πιο κοντά, σε μια θεά από μια βουνοκορφή πάνω από έναν μακρινό ωκεανό, όμοιο μ' εκείνον που είχε δει ο χοντρός Κορτές σε ένα ποίημα¹ το οποίο είχε αντιγράψει είκοσι πέντε φορές ολόκληρη η τάξη για τιμωρία. Μια θάλασσα από πλάσματα που σπαρταρούσαν, μικρότερα από γυρίνους, εκατομμύρια εκατομμυρίων, στριμωγμένα στον καμπυλωτό τους ορίζοντα. Πιο κοντά, ακόμα πιο κοντά. Εντόπισε ένα απ' όλα και το ακολούθησε στο μακρύ ταξίδι του· κολούμπουσε ακατάβλητο ανάμεσα στο πλήθος, διαγκωνιζόμενο με τα αδέρφια του καθώς κατρακυλούσαν σε λείες, ροδαλές σή-

1. Πρόκειται για το κλασικό ποίημα του John Keats "On first looking into Chapman's Homer" (1816), που περιγράφει την έκπληξη του ποιητή όταν διάβασε για πρώτη φορά τον Όμηρο στη μετάφραση του ελισαβετιανού θεατρικού συγγραφέα George Chapman. Το ποίημα αποτυπώνει τη συγκινησιακή δύναμη της μεγάλης τέχνης και την ικανότητά της να λειτουργεί ως αποκάλυψη για εκείνον που την προσεγγίζει. (Όλες οι σημειώσεις είναι της μεταφράστριάς.)

ραγγες, προσπερνώντας τα υπόλοιπα που έπεφταν εξουθενωμένα. Στο τέλος, έφτασε ολομόναχο μπροστά σ' έναν δίσκο, υπέρλαμπρο σαν ήλιο, που στριφογύριζε αργά με τη φορά των δεικτών του ρολογιού, ήρεμος και γεμάτος γνώση, περιμένοντας αδιάφορα. Αν δεν ήταν αυτό, θα ήταν κάποιο άλλο. Καθώς διείσδυε μέσα από πυκνές, κόκκινες σαν αίμα κουρτίνες, ακούστηκε από μακριά μια στριγκλιά και είδε μπροστά του να ακτινοβολεί το πρόσωπο ενός μωρού που έκλαιγε.

Ήταν ενήλικας, ένας ποιητής, όπως ήθελε να πιστεύει, με κεφάλι βαρύ από το μεθύσι και γένια πέντε ημερών, που σηκωνόταν από τα αβαθή του πρόσφατου ύπνου του και πήγαινε τρεκλίζοντας από την κρεβατοκάμαρα στο δωμάτιο του μωρού, που ολόλυζε για να το σηκώσει από την κούνια του και να το πάρει στην αγκαλιά του.

Κι ύστερα βρέθηκε στον κάτω όροφο, ενώ το παιδί κοιμόταν πάνω στο στήθος του κάτω από μια κουβερτούλα. Μια κουνιστή πολυθρόνα, και δίπλα της, σ' ένα χαμηλό τραπέζι, ένα βιβλίο για τα παγκόσμια προβλήματα, που είχε μόλις αγοράσει και ήξερε ότι δεν θα το διάβαζε ποτέ. Είχε δικά του προβλήματα. Κάθισε απέναντι από την μπαλκονόπορτα και κοίταξε έξω: ένας στενός λονδρεζίκος κήπος μέσα στην ομιχλώδη, υγρή αυγή και μια μοναχική μηλιά, γυμνή από φύλλα. Στα αριστερά της βρισκόταν ένα αναποδογυρισμένο πράσινο καροτσάκι, που είχε να μετακινηθεί από κάποια λησμονημένη μέρα του καλοκαιριού. Πιο κοντά ήταν ένα στρογγυλό, μεταλλικό τραπέζι, που πάντα σκόπευε να το βάψει. Μια ψυχρή όψιμη άνοιξη είχε επισφραγίσει τον θάνατο του δέντρου· φέτος δεν θα έβγαζε φύλλα. Παρά την απαγόρευση του ποτίσματος με λάστιχο, θα μπορούσε να το είχε σώσει από τον καύσιμα και την ξηρασία των τριών εβδομάδων εκείνου του Ιουλίου. Αλλά ήταν πολύ απασχολημένος για να σέρνει ξέχειλους κουβάδες με νερό από τη μίαν άκρη του κήπου στην άλλη.

Τα μάτια του έκλειναν κι έγειρε προς τα πίσω· δεν τον παρέσυρε ο ύπνος, αλλά η ανάμνηση. Μπροστά του είχε το πρελούδιο όπως έπρεπε να παιχτεί. Είχε περάσει πολύς καιρός από τότε που ήταν εδώ, έντεκα ετών και πάλι, βαδίζοντας μαζί με άλλους τριάντα προς μια παλιά καλύβα Νίσ-σεν. Ήταν πολύ μικροί για να συναισθανθούν το βάρος της δυστυχίας τους κι ολότελα ξεπαγιασμένοι για να έχουν όρεξη για κουβέντες. Καθώς κατηφόριζαν σιωπηλά μια απότομη πλαγιά με γρασίδι για να παραταχθούν έξω στην ομίχλη και να περιμένουν υπάκουα την έναρξη του μαθήματος, η συλλογική τους απροθυμία τούς μετακινούσε μέσα στον χρόνο σαν τον θίασο ενός μπαλέτου.

Μέσα, ακριβώς στο κέντρο, υπήρχε μια σόμπα που έκαιγε κοκ· μόλις ζεστάθηκαν, έγιναν ανεξέλεγκτοι. Μόνο εδώ και όχι αλλού ήταν δυνατό κάτι τέτοιο, επειδή ο καθηγητής των λατινικών, ένας κοντός και ευγενικός Σκοτσέζος, δεν μπορούσε να επιβάλει πειθαρχία στην τάξη. Στον πίνακα, με τα γράμματα του δασκάλου: *Exspectata dies aderat*. Από κάτω, με τα αδέξια γράμματα ενός αγοριού: *Η πολυαναμενόμενη ημέρα έφτασε. Σ' αυτήν ακριβώς την καλύβα, έτσι τους είχαν πει, σε εποχές πιο βαρυσήμαντες από τη σημερινή, άντρες που προετοιμάζονταν για πόλεμο στη θάλασσα διδάσκονταν πώς να τοποθετούν νάρκες. Εδώ εκπαιδεύονταν. Ενώ τώρα, στο ίδιο μέρος, ένα μεγαλόσωμο αγόρι, διαβόητος νταής, προχωρούσε μάγκικα προς την έδρα και σκύβοντας με αναίδεια πρόσφερε κοροϊδευτικά τον πισινό του στον καλόκαρδο Σκοτσέζο για να τον χτυπήσει ανώφελα μ' ένα αθλητικό παπούτσι. Μια άχαρη στιγμή υπό τις ζητωκραυγές των μαθητών, αφού μονάχα ένας νταής όπως αυτός μπορούσε να τολμήσει κάτι τέτοιο.*

Καθώς το πανδαιμόνιο και το χάος κορυφώνονταν και κάτι λευκό εκτοξευόταν από θρανίο σε θρανίο, θυμήθηκε πως ήταν Δευτέρα και η πολυαναμενόμενη και τρομερή ημέ-

ρα είχε φτάσει – και πάλι. Στον καρπό του φορούσε το βαρύ ρολόι που του είχε δώσει ο πατέρας του. *Μην το χάσεις.* Σε τριάντα δύο λεπτά θα άρχιζε το μάθημα του πιάνου. Προσπάθησε να μη σκέφτεται τη δασκάλα, γιατί δεν είχε μελετήσει. Παραήταν σκοτεινά και τρομακτικά στο δάσος καθώς προχωρούσε προς το σημείο όπου ο αντίχειράς του κατέβαινε στα τυφλά. Αν σκεφτόταν τη μητέρα του, θα ένιωθε αδύναμος. Ήταν πολύ μακριά και αδυνατούσε να τον βοηθήσει, οπότε την παραμέρισε κι αυτήν. Κανέννας δεν μπορούσε να εμποδίσει τη Δευτέρα να ξανάρθει. Η μελανιά της προηγούμενης εβδομάδας ξεθώριαζε, αλλά τι ήταν αυτό, πώς γινόταν να θυμάται το άρωμα της δασκάλας του πιάνου; Δεν ήταν το ίδιο με το να το μυρίζει. Έμοιαζε περισσότερο με μια άχρωμη εικόνα, με ένα μέρος ή με μια αίσθηση για ένα μέρος, ίσως με κάτι ενδιάμεσο. Πέρα από τον τρόπο υπήρχε κι ένα άλλο στοιχείο, η έξαψη, που έπρεπε επίσης να το παραμερίσει.

Για τον Ρόλαντ Μπέινς, τον άντρα που δεν κατάφερε να κοιμηθεί στην κουνιστή του πολυθρόνα, η πόλη που ξυπνούσε δεν ήταν παρά ένας απομακρυσμένος, ορμητικός, αιχμηρός θόρυβος, που διογκωνόταν κάθε λεπτό που περνούσε. Ώρα αιχμής. Αποδιωγμένοι από τα όνειρά τους, από τα κρεβάτια τους, οι άνθρωποι κινούνταν στους δρόμους σαν τον άνεμο. Εκείνος, όμως, εδώ, το μόνο που είχε να κάνει ήταν να γίνει ένα κρεβάτι για τον γιο του. Πάνω στο στήθος του ένιωθε τους χτύπους της καρδιάς του μωρού, πολύ πιο γρήγορους σε ρυθμό από τους δικούς του. Οι παλμοί τους πότε συντονίζονταν και πότε απέκλιναν, θα ερχόταν όμως κάποια μέρα που η σύγκριση αυτή θα 'ταν αδύνατη. Ποτέ στο μέλλον δεν θα ήταν τόσο κοντά όσο τώρα. Θα τον καταλάβαινε λιγότερο καλά, αργότερα ακόμα λιγότερο. Άλλοι θα γνώριζαν τον Λόρενς καλύτερα, θα ήξεραν πού βρισκόταν, τι έκανε και τι έλεγε. Θα συνδεόταν πιο στενά με τον τάδε φίλο και αρ-

γότερα με τη δείνα ερωμένη. Θα έκλαιγε μερικές φορές, ολομόναχος. Με τον πατέρα του θα αντάλλαζε πότε πότε επισκέψεις, μια ειλικρινή αγκαλιά, ενημέρωση για τη δουλειά, την οικογένεια, λίγη πολιτική και αντίο. Μέχρι στιγμής, όμως, ήξερε τα πάντα γι' αυτόν, πού βρισκόταν κάθε λεπτό, σε ποιο μέρος. Ήταν το κρεβάτι του μωρού και ο θεός του. Ίσως η ουσία της ιδιότητας του γονέα να είναι ακριβώς αυτή η μακροχρόνια διαδικασία αποδέσμευσης – όμως από αυτό το σημείο του παρόντος ήταν αδύνατον να τη συλλάβει.

Πολλά χρόνια είχαν περάσει από τότε που άφησε πίσω του το εντεκάχρονο αγόρι με το κρυφό οβάλ σημάδι στο εσωτερικό του μηρού του. Εκείνο το βράδυ, παιδί, το είχε εξετάσει αφού έσβησαν τα φώτα· κρυμμένος στους «βάλτους», είχε κατεβάσει τις πιτζάμες του και είχε σκύψει για να το κοιτάξει καλύτερα. Και να, το αποτύπωμα του μέσου και του αντίχειρά της, μια γραπτή καταγραφή της στιγμής, η οποία και την καθιστούσε αληθινή. Ένα είδος φωτογραφίας. Όταν πέρασε το δάχτυλό του γύρω από το περίγραμμα, εκεί που το χλωμό δέρμα είχε μια πρασινωπή απόχρωση που σκούραινε προς το μπλε, δεν πόνεσε. Πίεσε δυνατά, ακριβώς στο κέντρο, όπου ήταν σχεδόν μαύρο. Δεν πόνεσε.

* * *

Στις εβδομάδες που ακολούθησαν μετά την εξαφάνιση της γυναίκας του, τις επισκέψεις της αστυνομίας και το σφράγισμα του σπιτιού, προσπάθησε ξανά και ξανά να ερμηνεύσει εκείνο που άρχισε να τον κατατρύχει από τη νύχτα που βρέθηκε ξαφνικά μόνος. Η κούραση και το άγχος τον είχαν επαναφέρει στην καταγωγική ρίζα, στις απαρχές, στο ατελείωτο παρελθόν. Θα ήταν χειρότερα αν ήξερε τι τον περίμενε: πολλές επισκέψεις σ' ένα θλιβερό γραφείο, μακρά αναμονή, συντροφιά με καμιά εκατοστή άλλους, ώσπου να

φωνάξουν τον αριθμό του, καρφωμένος σ' ένα πλαστικό κάθισμα βιδωμένο στο πάτωμα, απανωτές συνεντεύξεις για να υποστηρίξει την υπόθεσή του, ενώ ο Λόρενς Χ. Μπίνς στριφογύριζε και βαττάριζε στα γόνατά του. Τελικά κέρδισε κάποια κρατική βοήθεια, ένα επίδομα μονογονεϊκής οικογένειας, τον οβολό της χηρείας, μολοντί εκείνη δεν είχε πεθάνει. Όταν ο Λόρενς γινόταν ενός έτους, θα υπήρχε μια θέση στον παιδικό σταθμό για εκείνον, ενώ και τον πατέρα του θα τον περίμενε μια δουλειά – σε ένα τηλεφωνικό κέντρο ή κάτι παρόμοιο. Καθηγητής Υποστηρικτικής Ακρόασης. Απολύτως λογικό. Ήταν δυνατόν ν' αφήνει άλλους να μοχθούν να τον συντηρήσουν ενώ εκείνος θα μαράζωνε όλο το απόγευμα πάνω από τις σεστίνες του; Δεν μπορούσε να φέρει αντίρρηση. Ήταν μια συμφωνία, ένα συμβόλαιο που το αποδέχτηκε – και το μίσησε.

Αυτό που είχε συμβεί πριν από πολύ καιρό σ' ένα δωματιάκι πλάι στο αναρρωτήριο ήταν εξίσου ολέθριο με τη σημερινή του κατάσταση, εκείνος όμως είχε συνεχίσει να πορεύεται και τώρα όπως και τότε, εξωτερικά σχεδόν εντάξει. Αυτό που μπορούσε να τον καταστρέψει ερχόταν από μέσα του, το αίσθημα ότι είχε σφάλει. Αν όμως τότε ήταν ένα παραπλανημένο παιδί, γιατί να ενδώσει σήμερα σ' αυτήν την ενοχή; Ας κατηγορούσε εκείνη, όχι τον εαυτό του. Έμαθε απέξω τις καρτ ποστάλ και το σημείωμά της. Συνήθως, ανάλογα σημειώματα αφήνονταν στο τραπέζι της κουζίνας. Εκείνη είχε αποθέσει το δικό της στο μαξιλάρι του, ένα πικρό σοκολατάκι σαν αυτά που υποδέχονται τον πελάτη στο δωμάτιο ενός ξενοδοχείου. *Μην προσπαθήσεις να με βρεις. Είμαι εντάξει. Δεν φταις εσύ. Σ' αγαπώ αλλά είναι οριστικό. Ζούσα τη λάθος ζωή. Σε παρακαλώ, προσπάθησε να με συγχωρήσεις.* Στο κρεβάτι, στη δική της πλευρά, είχε αφήσει τα κλειδιά της.

Τι είδους αγάπη ήταν αυτή; Το να φέρνεις στον κόσμο ένα παιδί ήταν η λάθος ζωή; Συνήθως έπρεπε πρώτα να πιει κά-

μποσα ποτήρια κι ύστερα να εστιάσει στην τελευταία πρόταση, εκείνη που δεν είχε καταφέρει να ολοκληρώσει, και να τη μισήσει. Θα 'ταν πιο τίμιο να είχε γράψει: Σε παρακαλώ, προσπάθησε να με συγχωρήσεις, όπως έχω συγχωρήσει εγώ τον εαυτό μου. Ο αυτοοικτιρισμός εκείνου που φεύγει απέναντι στην πικρή διαύγεια εκείνου που μένει πίσω. Με κάθε δάχτυλο ούισκι στο ποτήρι του, δυνάμωνε. Άλλο ένα αόρατο δάχτυλο που του έγνεφε. Το μίσος του μεγάλωνε γουλιιά τη γουλιιά, και κάθε σκέψη ήταν μια επανάληψη, μια παραλλαγή πάνω στο θέμα της ναρκισσιστικής λιποταξίας της. Μετά από μια ώρα διερευνητικού αναστοχασμού, ήξερε ότι το σημείο καμπής, ο άξονας της βραδινής ψυχικής εργασίας, δεν βρισκόταν μακριά. Ήταν σχεδόν εκεί, ας πούμε άλλο ένα. Οι σκέψεις του επιβραδύνονταν κι έπειτα σταματούσαν απότομα χωρίς λόγο, όπως το τρένο στο ποίημα που η τάξη τους έπρεπε να μάθει απέξω, επί ποινή αποβολής.² Μια ζεστή μέρα σ' έναν σταθμό του Γκλόστερσιρ· η απόλυτη ησυχία σπάζει από κάποιον που βήχει. Και τότε του ξαναρχόταν εκείνη η διαυγής ιδέα, τόσο καθαρή και έντονη όσο και το κελάηδισμα των πουλιών εκεί κοντά. Είχε μεθύσει επιτέλους και είχε απελευθερωθεί· τώρα μπορούσε να την αγαπήσει και πάλι και να τη θέλει πίσω. Την απόμακρη, αγγελική ομορφιά της, την ευθραυστότητα των λεπτεπίλεπτων χεριών της και τη φωνή της, ελάχιστα επηρεασμένη από

2. Αναφορά στο ποίημα «Adlestrop» του Edward Thomas, ένα από τα πιο δημοφιλή ποιήματα τον 20ό αιώνα στην Αγγλία. Ο ποιητής εστιάζει σε μια απροσδόκητη στάση του τρένου του στον σταθμό του Άντλ-στροπ και καταγράφει την ομορφιά της φύσης που ξεδιπλώνεται μπροστά του: αγριολούλουδα, λίγα συννεφάκια στον καλοκαιρινό ουρανό, το τραγούδι του κότσυφα και όλων των πουλιών «του Όξφορντσιρ και του Γκλόστερσιρ». Γραμμένο το καλοκαίρι του 1914, θεωρήθηκε ότι αποτελούσε μνημείο στη γαλήνη και την ομορφιά που πολύ σύντομα ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος θα έκανε συντρίμια.

τα παιδικά της χρόνια στη Γερμανία, αμυδρά βραχνή, λες κι ο λαιμός της είχε κλείσει λιγάκι μετά από ένα ξέσπασμα θυμού με κραυγές και ουρλιαχτά. Όμως εκείνη ποτέ δεν φώναζε. Τον αγαπούσε, άρα το φταίξιμο πρέπει να ήταν δικό του. Ήταν πολύ γλυκό εκ μέρους της που δεν του το καταλόγιζε στο σημειώμά της. Δεν ήξερε ποιο ελαττωματικό κομμάτι του εαυτού του να κατηγορήσει, οπότε πρέπει να έφταίγε ολόκληρος.

Μέσα στη θολούρα του, μεταμελημένος, μέσα σ' ένα γλυκόπικρο σύννεφο, ανέβαινε αναπολώντας τα σκαλιά, έλεγχε το μωρό, αποκοιμιόταν πεσμένος διαγώνια στο κρεβάτι, μερικές φορές με όλα του τα ρούχα, για να ξυπνήσει τις πρώτες πρωινές ώρες εξαντλημένος, σε εγρήγορση, οργισμένος και διψασμένος, και ν' ανακεφαλαιώσει μέσα στο σκοτάδι τις αρετές του και το πώς αδικήθηκε. Έβγαζε σχεδόν όσα κι εκείνη, είχε αναλάβει αδιαμαρτύρητα το μερίδιό του στη φροντίδα του Λόρενς συμπεριλαμβανομένων και αρκετών ολονοκτιών, ήταν πιστός, τρυφερός, ποτέ δεν δοκίμασε να το παίξει ο ποιητής-ιδιοφυΐα που γι' αυτόν ίσχυαν ιδιαίτεροι κανόνες. Υπήρξε λοιπόν ένας ανόητος, ένα βούρλο, και αυτός ήταν ο λόγος που είχε φύγει, ίσως για χάρη ενός αληθινού άντρα. Όχι, όχι, ήταν καλός, ήταν καλός και τη μισούσε. Και μάλιστα απόλυτα. Είχε διανύσει ολόκληρο τον κύκλο – και πάλι. Τώρα η πλησιέστερη στον ύπνο κατάσταση στην οποία μπορούσε να φτάσει ήταν να ξαπλώνει ανάσκελα, με τα μάτια κλειστά, έχοντας τ' αυτιά του τεντωμένα μήπως κι ακούσει τον Λόρενς, κατά τα άλλα χαμένος σε αναμνήσεις, επιθυμίες, επινοήσεις, ακόμα και υποφερτούς στίχους που δεν είχε καμιά διάθεση να καταγράψει, επί μια ώρα, κι άλλη μια, και μετά μια τρίτη, ώσπου να ξημερώσει. Σύντομα θα ξαναζούσε για άλλη μια φορά την επίσκεψη της αστυνομίας, τις υποψίες που τον βάραιναν, το δηλητηριώδες σύννεφο από το οποίο είχε προστατέψει το σπίτι και το ερώτημα αν η δουλειά

έπρεπε να ξαναγίνει από την αρχή. Αυτή η ανώφελη διαδικασία τον είχε επαναφέρει μια νύχτα στο μάθημα πιάνου. Στο γεμάτο αντηχήσεις δωμάτιο όπου είχε σκοντάψει και το οποίο αναγκαζόταν τώρα να παρατηρεί.

Μέσα από τα λατινικά και τα γαλλικά είχε μάθει τους γραμματικούς χρόνους. Πάντα εκεί ήταν –αόριστος, ενεστώς, μέλλων– και δεν είχε προσέξει πώς χώριζε η γλώσσα τον χρόνο. Τώρα ήξερε. Η δασκάλα του πιάνου χρησιμοποιούσε τον ενεστώτα διαρκείας για να ορίσει το εγγύς μέλλον. «Τώρα κάθεται ίσια, ψηλά το σαγόνι. Κρατάς τους αγκώνες σου σε ορθή γωνία. Τα δάχτυλα είναι έτοιμα, ελαφρά λυγισμένα. Αφήνεις χαλαρούς τους καρπούς σου. Κοιτάζεις ευθεία μπροστά σου, τη σελίδα».

Ήξερε επίσης τι είναι οι ορθές γωνίες. Γνώριζε χρόνους, γωνίες, την ορθογραφία του «διαρκείας». Όλα αυτά ήταν στοιχεία του πραγματικού κόσμου που ο πατέρας του τον είχε στείλει δύο χιλιάδες μίλια μακριά από τη μητέρα του για να τα μάθει. Ύπήρχαν θέματα που απασχολούσαν τους ενήλικες, εκατομμύρια θέματα, που ένα προς ένα θα γίνονταν δικά του. Όταν μπήκε στην αίθουσα μουσικής από το μάθημα των λατινικών, ξέπνοος αλλά στην ώρα του, η δασκάλα του πιάνου τον ανέκρινε θέλοντας να μάθει πόσο είχε μελετήσει την προηγούμενη εβδομάδα. Της είπε ψέματα. Εκείνη καθόταν και πάλι κοντά του τυλίγοντάς τον με το άρωμά της. Το σημάδι που του είχε κάνει την περασμένη εβδομάδα είχε ξεθωριάσει και η ανάμνησή του για το τι είχε συμβεί ήταν θολή και αβέβαιη. Αλλά αν επιχειρούσε να τον πονέσει ξανά, θα έφευγε τρέχοντας από το δωμάτιο χωρίς δισταγμό. Ήταν ένα είδος δύναμης, ένα μουρμουρητό έξαψης μέσα στο στήθος του εκείνο το ψέμα, ότι είχε μελετήσει τρεις ώρες μέσα στην εβδομάδα. Η αλήθεια ήταν διαφορετική: δεν είχε ασκηθεί καθόλου, ούτε καν τρία λεπτά. Ποτέ πριν δεν είχε εξασπαστεί γυναίκα. Είχε πει ψέματα στον πατέρα του, τον

οποίο φοβόταν, για να αποφύγει φασαρίες, αλλά στη μητέρα του έλεγε πάντοτε την αλήθεια.

Η δασκάλα καθάρισε σιγανά τον λαιμό της, πράγμα που έδειχνε ότι τον πίστευε. Ή μπορεί και όχι.

«Ωραία. Ξεκίνα» του ψιθύρισε.

Το μεγάλο, ολιγοσέλιδο βιβλίο με τα εύκολα κομμάτια για αρχαρίους ήταν ανοιχτό στο κέντρο του αναλογίου. Για πρώτη φορά πρόσεξε τις τρεις καρφίτσες στη μέση της στάχωσης που συγκρατούσαν τις σελίδες στη θέση τους. Αυτές, τουλάχιστον, δεν χρειάζόταν να παιχτούν – η ανόητη σκέψη τον έκανε σχεδόν να χαμογελάσει. Η αυστηρή, όρθια θηλιά του κλειδιού του σολ, το κλειδί του φα κουλουριασμένο σαν το έμβρυο ενός κουνελιού από το βιβλίο βιολογίας του, οι μαύρες νότες, οι λευκές που τις κρατούσες περισσότερο χρόνο, αυτή η άθλια, διπλή σελίδα στη μέση του βιβλίου – η δική του, ξεχωριστή τιμωρία. Τώρα τίποτα απ' όλα αυτά δεν του φαινόταν γνώριμο, ούτε όμως εχθρικό.

Ξεκινώντας, έπαιξε την πρώτη του νότα με διπλάσια ένταση από τη δεύτερη. Προχώρησε επιφυλακτικά στην τρίτη νότα, έπειτα στην τέταρτη, και ανέπτυξε ταχύτητα. Το έκανε από σύνεση, όμως πολύ γρήγορα ένωσε ότι έτσι ξεγλιστρούσε. Το ότι δεν είχε μελετήσει τον είχε απελευθερώσει. Υπάκουε τις νότες, παίζοντας το αριστερό χέρι με το δεξί και αγνοώντας τους σημειωμένους με μολύβι δακτυλισμούς. Δεν είχε τίποτ' άλλο να θυμάται, παρά να πατάει τα πλήκτρα με τη σωστή σειρά. Το επίμαχο σημείο όδευε προς το μέρος του, αλλά ο αριστερός του αντίχειρας ξέχασε να κατέβει και μετά ήταν πολύ αργά, του είχε κιόλας ξεγλιστρήσει, είχε περάσει στην άλλη πλευρά και κινούνταν ομαλά στο επίπεδο έδαφος πάνω από το δάσος, εκεί όπου το φως και ο χώρος ήταν πιο καθαρά, και για μια στιγμή νόμισε πως κατάφερε να διακρίνει την υποψία κάποιας μελωδίας να αιωρείται σαν αστέιο πάνω από τη σταθερή προέλαση των ήχων του.

Το να ακολουθεί τις οδηγίες, δύο, ίσως τρεις, κάθε δευτερόλεπτο απαιτούσε όλη του τη συγκέντρωση. Ξέχασε τον εαυτό του, ξέχασε ακόμα κι εκείνη. Ο χρόνος και ο χώρος διαλύθηκαν. Το πιάνο εξαφανίστηκε, η ίδια η ύπαρξη εξαφανίστηκε. Όταν έφτασε στο τελευταίο μέτρο του κομματιού, ήταν σαν να ξυπνούσε από νυχτερινό ύπνο παίζοντας και με τα δύο χέρια μια εύκολη, ανοιχτή συγχορδία. Αλλά δεν απομάκρυνε τα δάχτυλά του από τα πλήκτρα, όπως όριζε το διπλό ολόκληρο στη σελίδα. Η συγχορδία ήχησε καμπανιστή και έσβησε αργά στο γυμνό, μικρό δωμάτιο.

Δεν χαλάρωσε όταν ένωσε το χέρι της στο κεφάλι του, ούτε καν όταν το πίεσε δυνατά για να στρέψει το πρόσωπό του προς το μέρος της. Τίποτα στην έκφρασή της δεν τον προετοίμαζε γι' αυτό που θα συνέβαινε αμέσως μετά.

«Που να σε...» του είπε σιγανά.

Τότε μόνο σήκωσε τα χέρια του από τα πλήκτρα.

«Παλιο...»

Με μια περίπλοκη κίνηση χαμήλωσε το κεφάλι της, το έγειρε στο πλάι και το πρόσωπό της πλησίασε ορμητικά το δικό του σχηματίζοντας ένα τόξο που κατέληξε σ' ένα φιλή στα χείλη, ένα απαλό, παρατεταμένο φιλή. Εκείνος ούτε αντιστάθηκε ούτε συμμετείχε. Συνέβη και το άφησε να συμβεί και δεν ένωσε τίποτα όσο κράτησε. Μόνο εκ των υστέρων, όταν ζούσε και ξαναζούσε και ζωντάνευε τη στιγμή μέσα στη μοναξιά του, συνέλαβε την έκταση της σημασίας της. Όσο διήρκεσε, τα χείλη της ήταν επάνω στα δικά του κι αυτός περίμενε μουνδιασμένος να περάσει η στιγμή. Κι έπειτα, ένας ξαφνικός περισπασμός, και τέρμα. Η αστραπιαία αναλαμπή μιας περαστικής σκιάς ή μιας κίνησης είχε πέσει στο ψηλό παράθυρο. Εκείνη αποτραβήχτηκε και στράφηκε να κοιτάξει, όπως κι εκείνος. Το είχαν δει ή το είχαν αισθανθεί και οι δύο την ίδια στιγμή, στην άκρη του οπτικού τους πεδίου. Ήταν όντως ένα πρόσωπο, ένα συνοφρυωμένο πρόσωπο κι ένας

ώμος; Το μικρό τετράγωνο παράθυρο δεν τους έδειξε παρά κουρελιασμένα σύννεφα και ρετάλια από χλωμό χειμωνιάτικο γαλάζιο. Ήξερε ότι από την εξωτερική πλευρά βρισκόταν τόσο ψηλά, που δεν το έφτανε κανείς, ούτε ο πιο ψηλός ενήλικας. Ήταν ένα πουλί, ίσως ένα περιστέρι, από τον περιστερώνα κοντά στο παλιό ιπποστάσιο. Αλλά δασκάλα και μαθητής είχαν ξεκορμίσει ένοχα, και μολονότι εκείνος δεν καταλάβαινε πολλά, ήξερε ότι τώρα τους ένωνε ένα μυστικό. Το κενό παράθυρο είχε επαναφέρει βίαια στο παρόν τους τον κόσμο των ανθρώπων που κυκλοφορούσαν απέξω. Κατάλαβε επίσης πόσο αγενές θα ήταν να φέρει το χέρι του στο στόμα του για να αποδιώξει το τσουξίμο από τα σάλια που στέγνωναν στα σκασμένα του χείλη.

Εκείνη στράφηκε πάλι προς το μέρος του και με σταθερό, κατευναστικό τόνο, που έδειχνε ότι αδιαφορούσε για τα αδιάκριτα βλέμματα, του μίλησε κοιτάζοντάς τον βαθιά στα μάτια, αυτή τη φορά με ευγενική φωνή και σε χρόνο μέλλοντα, τον οποίο χρησιμοποιούσε για να κάνει το παρόν να φαίνεται λογικό και δικαιολογημένο. Και ήταν, τώρα. Αλλά ποτέ δεν την είχε ακούσει να λέει τόσα πολλά.

«Ρόλαντ, σε δυο εβδομάδες έχουμε αργία. Πέφτει Παρασκευή. Θέλω να μ' ακούσεις προσεκτικά. Θα έρθεις με το ποδήλατό σου στο χωριό μου. Στο Έργουαρτον. Ερχόμενος από το Χόλμπρουκ, θα το δεις δεξιά, μετά την παμπ, ένα σπίτι με πράσινη πόρτα. Θα έρθεις στην ώρα σου για μεσημεριανό. Κατάλαβες;»

Έγνεψε καταφατικά, χωρίς να καταλαβαίνει τίποτα. Η ιδέα ότι θα διέσχιζε τη χερσόνησο με το ποδήλατο από στενά δρομάκια και αγροτικούς δρόμους μέχρι το χωριό της για μεσημεριανό, ενώ μπορούσε κάλλιστα να φάει στο σχολείο, τον έκανε να σαστίζει. Όλα τον έκαναν να σαστίζει. Ταυτόχρονα, παρά τη σύγχυσή του, ή μάλλον εξαιτίας της, λαχταρούσε να μείνει μόνος για να νιώσει και να σκεφτεί το φιλή.

«Θα σου στείλω μια κάρτα για να σου το θυμίσω. Από εδώ και πέρα, θα σου κάνει μάθημα ο κύριος Κλερ. Όχι εγώ. Θα του πω ότι έχεις σημειώσει εξαιρετική πρόοδο. Και τώρα, νεαρέ, θα παίξουμε τις μείζονες και τις ελάσσονες κλίμακες με δυο διέσεις».

* * *

Ευκολότερο να ρωτάς το πού, παρά το γιατί. Πού είχε πάει; Είχε αφήσει να περάσουν τέσσερις ώρες πριν να δηλώσει την εξαφάνιση της Αλίσσα στην αστυνομία, πριν αναφέρει το σημείωμα. Οι φίλοι του θεωρούσαν ότι ακόμα και δύο ώρες παραήταν μεγάλο διάστημα. Τηλεφώνησε τώρα! Εκείνος αντιστεκόταν, έκανε υπομονή. Δεν ήταν μόνο ότι προτιμούσε να πιστεύει πως από στιγμή σε στιγμή θα επέστρεφε. Ήταν ότι δεν ήθελε να διαβάσει κάποιος άγνωστος το σημείωμά της ή να επιβεβαιωθεί επίσημα η απουσία της. Προς μεγάλη του έκπληξη, κάποιος πέρασε από το σπίτι την επομένη του τηλεφωνήματός του. Ένας αστυφύλακας από το τμήμα της περιοχής του. Έδειχνε πολύ βιαστικός. Συγκέντρωσε μερικές λεπτομέρειες, έριξε μια ματιά στο σημείωμα της Αλίσσα και είπε ότι θα ξαναπεράσει. Τίποτα δεν συνέβη επί μία εβδομάδα και στο μεταξύ έφτασαν οι τέσσερις κάρτες της. Ο εμπειρογνώμονας ήρθε απροειδοποίητα νωρίς το πρωί μ' ένα μικροσκοπικό περιπολικό, το οποίο πάραυτα παράνομα έξω από το σπίτι. Έβρεχε καταρρακτωδώς, αλλά ο αστυνομικός προχώρησε ακάθεκτος, αδιαφορώντας για τα λασπωμένα ίχνη που άφηναν τα παπούτσια του στο πάτωμα του διαδρόμου. Ο επιθεωρητής Ντάγκλας Μπράουν, με μάγουλα που η πλαδαρή τους σάρκα κρεμόταν τρεμουλιαστή, είχε τη φιλική όψη ενός μεγάλου σκύλου με καστανά μάτια. Κάθισε σκυφτός στο τραπέζι της κουζίνας απέναντι από τον Ρόλαντ. Δίπλα στα τεράστια χέρια του επιθεωρητή, που οι αρθρώσεις

τους ήταν καλυμμένες με σκούρες τρίχες, βρίσκονταν το σημειωματάριό του, οι κάρτες της Αλίσσα και το σημείωμα που είχε αποθεθεί στο μαξιλάρι. Ένα χοντρό παλτό, που δεν το έβγαλε, πρόσθετε στον όγκο του και ενίσχυε την εντύπωση σκύλου που έδινε. Γύρω τους, ένα βουνό από βρόμικα πιάτα και ποτήρια, άχρηστα διαφημιστικά, λογαριασμοί, ένα σχεδόν άδειο μπιμπερό, τα σκόρπια υπολείμματα από το πρωινό του Λόρενς και η πασαλειμμένη σαλιάρα του. Ήταν η εποχή που ένας από τους φίλους του Ρόλαντ αποκαλούσε «τα χρόνια της γλίτσας». Ο Λόρενς καθόταν στο καρεκλάκι του, ασυνήθιστα σιωπηλός, ατενίζοντας με δέος αυτόν τον ογκώδη άντρα και τους τεράστιους ώμους του. Όσο διήρκεσε η συνάντηση, ο Μπράουν δεν έριξε ούτε καν μια ματιά στο μωρό. Ο Ρόλαντ αισθάνθηκε ελαφρά προσβεβλημένος για λογαριασμό του γιου του. Παράλογο. Τα τρυφερά καστανά μάτια του επιθεωρητή ήταν προσηλωμένα αποκλειστικά στον πατέρα και ο Ρόλαντ υποχρεωνόταν να απαντάει σε ερωτήσεις ρουτίνας. Ο γάμος τους δεν βρισκόταν σε κρίση – το δήλωσε πιο δυνατά απ' ό,τι ήθελε. Δεν είχαν αφαιρεθεί χρήματα από τον κοινό λογαριασμό. Είχαμε ακόμα διακοπές, οπότε το σχολείο όπου εργαζόταν η Αλίσσα δεν γνώριζε ότι είχε φύγει. Είχε πάρει μια μικρή μαύρη βαλίτσα. Το παλτό της ήταν πράσινο. Ίδου μερικές φωτογραφίες, η ημερομηνία γέννησής της, τα ονόματα των γονιών της και η διεύθυνσή τους στη Γερμανία. Ίσως να φορούσε μπερέ.

Ο ντετέκτιβ ενδιαφέρθηκε για την πιο πρόσφατη κάρτα, αυτή από το Μόναχο. Ο Ρόλαντ δεν πίστευε ότι η Αλίσσα είχε γνωστούς εκεί. Στο Βερολίνο ναι, όπως και στο Αννόβερο και στο Αμβούργο. Ήταν παιδί του λουθηρανικού βορρά. Όταν ο Μπράουν σήκωσε ερωτηματικά τα φρύδια, ο Ρόλαντ τού εξήγησε ότι το Μόναχο βρισκόταν στον νότο, μολοντί ήταν πιθανό η απορία του επιθεωρητή να αφορούσε τον Λούθηρο. Ο ντετέκτιβ χαμήλωσε τα μάτια στο σημειωματάριό

του και έκανε μιαν άλλη ερώτηση. Όχι, είπε ο Ρόλαντ, δεν είχε κάνει ποτέ άλλοτε κάτι τέτοιο. Όχι, δεν είχε αντίγραφο των στοιχείων του διαβατηρίου της. Όχι, δεν έδειχνε μελαγχολική τελευταία. Οι γονείς της ζούσαν κοντά στο Νίνμπουργκ, μια μικρή πόλη, επίσης στη βόρεια Γερμανία. Όταν ο Ρόλαντ τούς τηλεφώνησε για κάποιο άλλο ζήτημα, έγινε ξεκάθαρο ότι η Αλίσσα δεν βρισκόταν εκεί. Όχι, δεν τους είχε πει τίποτα. Η μητέρα της, που βασανιζόταν από χρόνια πικρία και αγανάκτηση, θα είχε εκραγεί αν άκουγε τα νέα της μοναχοκόρης της. Λιποταξία. Πώς είχε τολμήσει; Μητέρα και κόρη καβγάδιζαν συχνά. Αλλά τα πεθερικά του και οι γονείς του έπρεπε να το μάθουν. Οι τρεις πρώτες καρτ ποστάλ της Αλίσσα, από το Ντόβερ, το Παρίσι και τέλος το Στρασβούργο, είχαν έρθει μέσα σε τέσσερις μέρες. Η τέταρτη, η κάρτα από το Μόναχο, έφτασε δυο μέρες αργότερα. Έκτοτε, τίποτα.

Ο επιθεωρητής Μπράουν εξέτασε και πάλι τις κάρτες. Όλες έγγραφαν περίπου τα ίδια. Όλα εντάξει. Μην ανησυχείς. Φίλησέ μου τον Λάρρυ. Φιλιά, Αλίσσα. Αυτή η κατά λέξη επανάληψη έμοιαζε με ένδειξη διαταραχής ή εχθρότητας, όπως εξάλλου και η αδιάφορη υπογραφή. Έκκληση για βοήθεια ή μια μορφή προσβολής. Το ίδιο μπλε μαρκαδοράκι, χωρίς ημερομηνίες, δυσανάγνωστες ταχυδρομικές σφραγίδες, με εξαίρεση του Ντόβερ, πανομοιότυπα άχαρες απόψεις πόλεων με γέφυρες – του Σηκουάνα, του Ρήνου, του Ίζαρ. Μεγαλόπρεποι ποταμοί. Η Αλίσσα παρασυρόταν προς τα ανατολικά, όλο και πιο μακριά από το σπίτι. Την προηγούμενη νύχτα, στα πρόθυρα του ύπνου, ο Ρόλαντ την έφερε στον νοου του σαν την πνιγμένη Οφηλία του Μίλλεϊ, να επιπλέει στα ήρεμα, καθαρά νερά του Ίζαρ, πέρα από το Πούπλιγκερ Άου, όπου γυμνιστές λουόμενοι ξάπλωναν στις χορταριασμένες όχθες σαν προσαραγμένες φώκιες, και ανάσκελα, καταπλέοντας με το κεφάλι τον ποταμό, να επιπλέει αθέατη

και σιωπηλή διασχίζοντας το Μόναχο, να παρασύρεται πέρα από τον Αγγλικό Κήπο ως τη συμβολή με τον Δούναβη και από εκεί, απαρατήρητη, να περνά μέσα από τη Βιέννη, τη Βουδαπέστη και το Βελιγράδι, μέσα από δέκα έθνη και τις ματοβαμμένες ιστορίες τους, να περιπλέει τα σύνορα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και να φτάνει στους λευκούς ουρανούς και τα απέραντα έλη στο Δέλτα της Μαύρης Θάλασσας, όπου οι δυο τους κάποτε είχαν κάνει έρωτα στο καταφύγιο ενός παλιού μύλου στη Λέτεα, ενώ λίγο πιο πέρα, στην Ισάκτσα, είχαν δει ένα σμήνος εριστικών πελεκάνων. Μόλις πριν από δύο χρόνια. Πορφυρούς ερωδιούς, γυαλιστερές ίβιδες, μια σταχτόχηνα. Ως εκείνη τη στιγμή δεν είχε ενδιαφερθεί ποτέ για τα πτηνά. Εκείνο το βράδυ, πριν αποκοιμηθούν, είχε παρασυρθεί μαζί της σ' έναν τόπο άγριας ευτυχίας, σε μια πηγή. Τον τελευταίο καιρό έπρεπε να καταβάλλει μεγάλη προσπάθεια για να παραμένει συγκεντρωμένος για πολύ στο παρόν. Το παρελθόν ήταν συχνά ένας δίαυλος που οδηγούσε από την ανάμνηση στην ανήσυχη φαντασίωση. Το απέδιδε στην κούραση, στο μεθύσι, στη σύγχυση.

Ο Ντάγκλας Μπράουν, καθώς έσκυβε πάνω από το σημειωματάριό του, έλεγε παρηγορητικά: «Όταν η γυναίκα μου με βαρέθηκε, με πέταξε έξω».

Ο Ρόλαντ άρχισε να μιλάει, όμως ο Λόρενς τον διέκοψε με μια στριγκλιά. Μια απαίτηση να μην τον αγνοούν. Ο Ρόλαντ σηκώθηκε για να τον λύσει από το καρεκλάκι του και τον κάθισε στα γόνατά του. Η νέα γωνία, το κατά πρόσωπο αντίκρισμα του γιγάντιου αγνώστου, έκανε και πάλι το μωρό να βουβαθεί. Κοίταζε έντονα, αγριεμένο, με στόμα ανοιχτό και σάλια να στάζουν. Κανέννας δεν μπορούσε να ξέρει τι περνούσε από το μυαλό ενός βρέφους επτά μηνών. Ένα σκιερό κενό, ένας γκριζός χειμωνιάτικος ουρανός πάνω στον οποίο οι εντυπώσεις –ήχοι, εικόνες, αγγίγματα– έσκαγαν σαν πυροτεχνήματα σε τόξα και κώνους με βασικά χρώματα, για

να ξεχαστούν αμέσως, να αντικατασταθούν με άλλα και να ξεχαστούν ξανά. Ή μια βαθιά λίμνη, όπου τα πάντα έπεφταν και εξαφανίζονταν αλλά παρέμεναν, αναπόδραστα παρόντα, σκοτεινά σχήματα σε βαθιά νερά που ασκούσαν τη βαρυτική τους έλξη ακόμα και ογδόντα χρόνια αργότερα, στο νεκροκρέβατο, στην ύστατη εξομολόγηση, στην τελική κραυγή για μια χαμένη αγάπη.

Αφότου έφυγε η Αλίσα, ο Ρόλαντ παρακολουθούσε τον γιο του αναζητώντας σημάδια θλίψης ή τραυματισμού και τα εντόπιζε κάθε ώρα και στιγμή. Σ' ένα μωρό είναι αναπόφευκτο να λείπει η μητέρα του, αλλά πώς, αν όχι στη μνήμη; Μερικές φορές ο Λόρενς έμενε σιωπηλός για μεγάλα διαστήματα. Συγκλονισμένος, μουνδιασμένος, όπως ένας ουλώδης ιστός που σχηματίζεται μέσα σε λίγες ώρες στις κατώτερες περιοχές του ασυνείδητου, αν βέβαια υπήρχε τέτοιος τύπος ή τέτοια διαδικασία; Το προηγούμενο βράδυ είχε ουρλιάξει πολύ δυνατά. Εξοργισμένος γι' αυτό που δεν μπορούσε να έχει, ακόμα κι αν ξεχνούσε τι ήταν. Όχι το στήθος. Τον τάιζαν με μπιμπερό από την αρχή, η μητέρα του ήταν ανένδοτη σ' αυτό. Μέρος του σχεδίου της, σκεφτόταν ο Ρόλαντ τις κακές στιγμές.

Ο επιθεωρητής σταμάτησε να γράφει στο σημειωματάριό του. «Καταλαβαίνετε ότι, αν βρούμε την Αλίσα, δεν θα μπορέσουμε να σας πούμε πού είναι χωρίς την άδειά της».

«Μπορείτε να μου πείτε αν ζει».

Εκείνος κατένευσε κι έμεινε σκεπτικός για λίγο. «Γενικά, όταν μια αγνοούμενη σύζυγος είναι νεκρή, αυτός που την έχει σκοτώσει είναι ο σύζυγος».

«Τότε μπορούμε να ελπίζουμε ότι είναι ζωντανή».

Ο Μπράουν ίσιωσε την πλάτη του κι έγειρε πίσω στην καρέκλα του, προσποιούμενος τον έκπληκτο. Για πρώτη φορά χαμογέλασε. Φαινόταν φιλικός.

«Συχνά συμβαίνει το εξής. Λοιπόν. Αφού την ξεκάνει, ξεφορτώνεται το πτώμα, κάπου στο Νιου Φόρεστ ας πούμε,

απομονωμένο σημείο, ρηχός τάφος... αναφέρει την εξαφάνισή της, και μετά τι;»

«Τι;»

«Μετά αρχίζει η παράνοια. Ξαφνικά συνειδητοποιεί ότι ήταν αξιολάτρευτη. Αγαπιόντουσαν. Του λείπει κι αρχίζει να πιστεύει το παραμύθι του. Το έσκασε. Ή τη σκότωσε κάποιος ψυχοπαθής. Πνίγεται στα δάκρυα, έχει κατάθλιψη, στην πορεία φρενιάζει. Δεν είναι δολοφόνος, δεν λέει ψέματα – τώρα βλέπει όλη την κατάσταση διαφορετικά. Η γυναίκα του έχει φύγει κι ο ίδιος πραγματικά νιώθει πως τον παράτησε. Σε όλους μας η στάση του φαντάζει αυθεντική. Μοιάζει ειλικρινής. Δύσκολα σπάνε αυτοί οι τύποι».

Το κεφαλάκι του Λόρενς έγειρε στο στήθος του πατέρα του· είχε αρχίσει να γλαρώνει. Ο Ρόλαντ δεν ήθελε να φύγει ο επιθεωρητής. Όχι ακόμα, τουλάχιστον. Όταν έφευγε, θα έπρεπε να καθαρίσει την κουζίνα, δεν έπαιρνε αναβολή. Να τακτοποιήσει τα υπνοδωμάτια, να βάλει πλυντήριο, να καθαρίσει τις λασπωμένες πατημασιές στον διάδρομο. Να φτιάξει μια λίστα για τα φώνια. Ενώ το μόνο που ήθελε ήταν να κοιμηθεί.

«Βρίσκομαι ακόμα στο στάδιο που εκείνη μου λείπει».

«Πολύ πρώιμο στάδιο, κύριε».

Στο σημείο αυτό γέλασαν σιγανά και οι δυο τους. Λες και το διασκέδαζαν σαν παλιοί φίλοι. Ο Ρόλαντ είχε αρχίσει να συμπαθεί αυτό το πλαδαρό πρόσωπο, το γλυκό, σκυλίσιο βλέμμα που εξέπεμπε απερίγραπτη κούραση. Η παρόρμηση του επιθεωρητή για ξαφνικές εκμυστηρεύσεις τού γεννούσε απροσδόκητο σεβασμό.

Μετά από μικρή σιωπή, ο Ρόλαντ είπε: «Γιατί σας πέταξε έξω;».

«Δούλευα πολύ σκληρά, έπινα πάρα πολύ, αργούσα κάθε βράδυ. Την αγνοούσα, αγνοούσα τα παιδιά, τρία υπέροχα αγόρια, και είχα και μια γκόμενα από δίπλα – κάποιος θα της το σφύριξε».

«Τότε καλά έκανε και σας ξεφορτώθηκε».

«Έτσι νόμιζα κι εγώ. Λίγο έλειψε να γίνω ένας από εκείνους τους τύπους με τις δυο οικογένειες. Ξέρετε ποιους λέω. Η παλιά δεν έχει ιδέα για την καινούρια, η καινούρια ζηλεύει την παλιά κι εσύ τρέχεις από τη μία στην άλλη σαν να 'χεις φιτίλι στον κώλο».

«Τώρα είστε με την καινούρια».

Ο Μπράουν αναστέναξε δυνατά μέσα από τα ρουθούνια του· κοίταξε απλανάς κάπου στο βάθος και έξυσε τον σβέρκο του. Η αυτοσχέδια κόλαση ήταν ενδιαφέρουσα κατασκευή. Δεν υπήρχε άνθρωπος που να την έχει γλιτώσει και να μην έχει φτιάξει μια τέτοια κόλαση, τουλάχιστον μία, στη ζωή του. Κάποιες ζωές δεν είναι παρά αυτό. Ήταν μια ταυτολογία ότι η αυτοπροκαλούμενη δυστυχία αποτελεί προέκταση του χαρακτήρα. Ο Ρόλαντ το σκεφτόταν συχνά. Χτίζει μια μηχανή βασανιστηρίων και χώνεσαι μέσα. Τέλεια εφαρμογή, με ευρύ φάσμα προσφερόμενων οδυνών: κάποια επαγγέλματα, μια τάση προς το ποτό ή τα ναρκωτικά, έγκλημα σε συνδυασμό με μια ιδιαίτερη έφεση προς τη σύλληψη. Η αυστηρή θρησκευτικότητα ήταν μια ακόμα επιλογή. Ένα ολόκληρο πολιτικό σύστημα μπορούσε να προσανατολιστεί προς την αυτοεπιβαλλόμενη δυσφορία – κάποτε είχε περάσει ένα διάστημα στο Ανατολικό Βερολίνο. Ο γάμος, μια μηχανή για δύο, παρουσίαζε τεράστιες δυνατότητες, όλες παραλλαγές της folie à deux. Οι πάντες γνώριζαν κάποια παραδείγματα και η μηχανή του Ρόλαντ ήταν περίτεχνα κατασκευασμένη. Η καλή του φίλη, η Δάφνη, του είχε αναλύσει την κατάστασή του ένα βράδυ, πολύ πριν φύγει η Αλίσσα, όταν της εξομολογήθηκε ότι επί μήνες αισθανόταν πεσμένος. «Τα πήγες θαυμάσια στα απογευματινά μαθήματα, Ρόλαντ. Όλα αυτά τα θέματα! Αλλά σε ό,τι άλλο επιχειρούσες, ήθελες να είσαι ο καλύτερος στον κόσμο. Πιάνο, τένις, δημοσιογραφία, τώρα ποίηση. Κι αυτά είναι μόνο όσα τυχαίνει να γνωρίζω.

Μόλις ανακαλύπτεις ότι δεν είσαι ο καλύτερος, τα παρατάς και μισείς τον εαυτό σου. Το ίδιο και με τις σχέσεις. Θέλεις πάρα πολλά και τα ζητάς. Αλλά το αντικείμενο του πόθου σου δεν αντέχει το κυνήγι της τελειότητας και σε χωρίζει».

Καθώς ο επιθεωρητής σιωπούσε, ο Ρόλαντ αναδιατύπωνε την ερώτησή του.

«Λοιπόν, την καινούρια ή την παλιά, ποια θέλετε πραγματικά;»

Αθόρυβα, ο Λόρενς αφόδευε στον ύπνο του. Η μυρωδιά δεν ήταν και τόσο άσχημη. Μια από τις ανακαλύψεις της μέσης ηλικίας: το πόσο γρήγορα φτάνεις να ανέχεσαι τα σκατά αυτού που αγαπάς. Γενικός κανόνας.

Ο Μπράουν συλλογίζοταν σοβαρά την ερώτηση. Το βλέμμα του περιφερόταν αφηρημένα στο δωμάτιο. Έβλεπε βιβλιοθήκες σε χαώδη κατάσταση, στοίβες περιοδικών, έναν σπασμένο χαρταετό πάνω σ' ένα ντουλάπι. Τώρα, με τους αγκώνες στο τραπέζι και το κεφάλι χαμηλωμένο, κοίταζε προς τα κάτω, τους ρόζους του πευκόξυλου, ενώ μάλαζε τον σβέρκο του και με τα δυο του χέρια. Τελικά, ίσιωσε το σώμα του και ανακάθισε.

«Αυτό που πραγματικά θέλω είναι ένα δείγμα του γραφικού σας χαρακτήρα. Οτιδήποτε. Μια λίστα για ψώνια αρκεί».

Ο Ρόλαντ ένιωσε ένα κύμα ναυτίας να ανεβαίνει από το στομάχι του. «Νομίζετε ότι εγώ έγραφα αυτά τα μηνύματα;»

Λάθος του, μετά από το βαρύ μεθύσι της νύχτας, να παραλείψει το πρωινό. Ούτε μια βουτυρωμένη φρυγανιά με μέλι για να καταπολεμήσει την υπογλυκαιμία. Ήταν πολύ απασχολημένος με τον Λόρενς. Τα τρεμάμενα χέρια του έκαναν τον καφέ να βγει τριπλά δυνατός.

«Ένα σημείωμα στον γαλατά θα ήταν ό,τι πρέπει».

Από μια τσέπη του παλτού του ο Μπράουν έβγαλε ένα τετράγωνο δερμάτινο αντικείμενο με λουράκι. Με γυρολίσιμα-

τα κι έναν αναστεναγμό απόγνωσης απελευθέρωσε μια φωτογραφική μηχανή από τη φθαρμένη της θήκη, μια διαδικασία που απαιτούσε να στρίψει ένα ασημένιο βιδάκι, πολύ μικρό για τα χοντρά δάχτυλά του. Ήταν μια παλιά Λάικα 35 χιλιοστών, μαύρη και ασημένια, με βαθουλώματα στην επιφάνεια. Με τα μάτια καρφωμένα στον Ρόλαντ, χαμογέλασε αχνά με σουφρωμένα τα χείλη και έβγαλε το κάλυμμα του φακού. Σηκώθηκε όρθιος. Με σχολαστική προσοχή τοποθέτησε στη σειρά τις τέσσερις κάρτες και το σημείωμα. Αφού τα φωτογράφησε όλα και από τις δύο πλευρές και ξανάβαλε τη μηχανή στην τσέπη του, είπε: «Θαυμάσιο, αυτό το καινούριο φιλμ. Δουλεύει οπουδήποτε. Σας ενδιαφέρει η φωτογραφία;».

«Κάποτε με ενθουσίαζε» είπε ο Ρόλαντ και πρόσθεσε, ελαφρώς επικριτικά: «Όταν ήμουν παιδί».

Ο Μπράουν έβγαλε από την άλλη τσέπη του παλτού του ένα φύλλο πλαστικού. Μία μία, έπιασε προσεκτικά από μια γωνία τις καρτ ποστάλ και τις έβαλε σε τέσσερις διαφανείς φακέλους, τους οποίους σφράγισε μ' ένα τσιμπιδάκι. Στον πέμπτο έβαλε το σημείωμα του μαξιλαριού. Δεν φταις εσύ. Κάθισε και σχημάτισε μια τετραγωνισμένη στοίβα ισιώνοντάς τη με τα μεγάλα χέρια του.

«Αν δεν σας πειράζει, θα τα πάρω μαζί μου».

Η καρδιά του Ρόλαντ χτυπούσε τόσο δυνατά, που είχε αρχίσει να αισθάνεται αναζωογονημένος. «Με πειράζει».

«Δακτυλικά αποτυπώματα. Πολύ σημαντικό. Θα σας επιστραφούν».

«Λένε ότι χάνονται πράγματα στα αστυνομικά τμήματα».

Ο Μπράουν χαμογέλασε. «Ας κάνουμε μια βόλτα στο σπίτι. Λοιπόν, χρειαζόμαστε τον γραφικό σας χαρακτήρα, ένα ρούχο της, κάτι που να έχει μόνο τα δικά της αποτυπώματα και, α... τι άλλο; Ναι, ένα δείγμα γραφής της».

«Το έχετε ήδη».

«Κάτι παλιότερο».

Ο Ρόλαντ στεκόταν όρθιος με τον Λόρενς στην αγκαλιά του. «Ίσως ήταν λάθος μου να σας εμπλέξω με μια προσωπική υπόθεση».

Ο επιθεωρητής κατευθυνόταν ήδη προς την σκάλα. «Ίσως».

Όταν έφτασαν στο στενό κεφαλόσκαλο, ο Ρόλαντ είπε: «Πρέπει πρώτα ν' αλλάξω το μωρό».

«Θα περιμένω εδώ».

Αλλά πέντε λεπτά αργότερα, όταν ξαναγύρισε με τον Λόρενς στην αγκαλιά του, βρήκε τον Μπράουν στην κρεβατοκάμαρά του, την κρεβατοκάμαρά τους, να τη στενεύει αγενέστατα με τον όγκο του καθώς στεκόταν πλάι στο παράθυρο, κοντά στο γραφειάκι όπου δούλευε ο Ρόλαντ. Όπως και πριν, το μωρό κοίταζε έκπληκτο. Ένα σημειωματάριο και τρία δακτυλογραφημένα αντίγραφα πρόσφατων ποιημάτων του ήταν σκορπισμένα γύρω από τη γραφομηχανή, μια φορητή Olivetti. Στον χαμηλό φωτισμό της βορινής κρεβατοκάμαρας ο επιθεωρητής κρατούσε μια σελίδα και την έγερνε προς το φως.

«Με συγχωρείτε. Αυτό είναι κάτι εντελώς προσωπικό. Είστε τρομερά αδιάκριτος».

«Ο τίτλος είναι καλός». Τον διάβασε άτονα. «“Το Γκλάμις δολοφόνησε τον ύπνο”³ Γκλάμις. Υπέροχο γυναικείο όνομα. Ουαλικό». Άφησε κάτω τη σελίδα και πλησίασε τον Ρόλαντ και τον Λόρενς προχωρώντας με τις μπάντες στον στενό χώρο ανάμεσα στην άκρη του κρεβατιού και τον τοίχο.

«Δεν είναι δικό μου. Και το όνομα είναι στην πραγματικότητα σκοτσέζικο».

«Όστε δεν κοιμάστε καλά;»

Ο Ρόλαντ άφησε την ερώτηση να περάσει ασχολίαστη. Τα έπιπλα της κρεβατοκάμαρας τα είχε βάψει η Αλίσσα σε απα-

3. Από τον Μάκβεθ του Σαίξπηρ. Ο Μάκβεθ είναι θάνης (ένα είδος διοικητή) του Γκλάμις της Σκοτίας, όπου και το περιώνυμο κάστρο.

λό πράσινο και τα είχε διακοσμήσει με μπλε στένσιλ – ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο από φύλλα βελανιδιάς και βελανιδία. Άνοιξε ένα συρτάρι όπως του είχε ζητήσει ο Μπράουν. Τα πουλόβερ της ήταν τακτικά διπλωμένα, σε τρεις σειρές. Τα διάφορα αρώματα που χρησιμοποιούσε είχαν συγχωνευτεί σ' ένα βουβό μείγμα, μια πλούσια ιστορία. Η στιγμή που πρωτοσυναντήθηκαν επικάλυπτε τα λίγα λεπτά που είχαν μιλήσει για τελευταία φορά. Ήταν πολύ για να το αντέξει –τα αρώματά της, η ξαφνική παρουσία της– κι έκανε ένα βήμα πίσω, σαν να απομακρυνόταν από ένα δυνατό φως. Ο Μπράουν έσκυψε με κόπο και πήρε το πουλόβερ που βρισκόταν πάνω πάνω. Μαύρο κασμίρ. Γύρισε στο πλάι για να το βάλει σε μια από τις πλαστικές σακούλες.

«Και ο γραφικός μου χαρακτήρας;»

«Πήρα δείγμα». Ο Μπράουν στράφηκε και χτύπησε το εξόγκωμα από τη φωτογραφική μηχανή στην τσέπη του παλτού του.

«Το σημειωματάριό σας ήταν ανοιχτό».

«Χωρίς την άδειά μου».

«Από αυτήν την πλευρά κοιμόταν;» Κοίταζε προς το κεφαλάρι του κρεβατιού.

Ο Ρόλαντ ήταν πολύ θυμωμένος για να απαντήσει. Στο κομοδίνο υπήρχε ένα κόκκινο κοκαλάκι με τα δοντάκια του μαγκωμένα σ' ένα βιβλίο τσέπης, το οποίο ο Μπράουν έπιασε απαλά από την άκρη της ράχης. Ήταν το Πνιν του Ναμπόκοφ. Άνοιξε με λεπτότητα το εξώφυλλο κι έριξε μια ματιά.

«Δικές της οι σημειώσεις;»

«Ναι».

«Το έχετε διαβάσει;»

Ο Ρόλαντ κούνησε καταφατικά το κεφάλι.

«Αυτό το αντίτυπο;»

«Όχι».

«Καλώς. Θα μπορούσαμε να καλέσουμε την ιατροδικα-

στική υπηρεσία, αλλά σ' αυτό το στάδιο δεν αξίζει τον κόπο».

Ο Ρόλαντ είχε αρχίσει να ανακτά την αυτοκυριαρχία του και προσπάθησε να φανεί διαλλακτικός.

«Νόμιζα ότι είχαμε αρχίσει να εγκαταλείπουμε τα δακτυλικά αποτυπώματα. Το μέλλον είναι τα γονίδια».

«Ανοησίες της μόδας. Δεν θα το δω να συμβαίνει στη διάρκεια της ζωής μου. Ούτε της δικής σας».

«Αλήθεια;»

«Ούτε κανενός».

Ο επιθεωρητής έκανε μια κίνηση προς το κεφαλόσκαλο. «Αυτό που πρέπει να καταλάβετε είναι το εξής. Το γονίδιο δεν είναι πράγμα. Είναι ιδέα. Μια ιδέα σχετικά με την πληροφορία. Ένα δακτυλικό αποτύπωμα είναι πράγμα, ένα ίχνος».

Οι δυο άντρες και το μωρό κατέβηκαν. Στη βάση της σκάλας ο Μπράουν στράφηκε προς τον Ρόλαντ. Η διαφανής σακούλα που περιείχε το πουλόβερ της Αλίσσα ήταν σφηνωμένη κάτω από τη μασχάλη του. «Δεν εμφανίζομαστε στον τόπο του εγκλήματος αναζητώντας αφηρημένες ιδέες. Ψάχνουμε για ίχνη γεγονότων».

Και πάλι τους διέκοψε ο Λόρενς. Τεντώνοντας το χέρι του έβγαλε μια δυνατή, λαρυγγική φωνή που ξεκινούσε από κάποιον έκκροτο σύμφωνο, ένα μπ ή π, και έδειξε χωρίς λόγο τον τοίχο μ' ένα υγρό δαχτυλάκι. Ο ήχος ήταν εξάσκηση, υπέθετε ο Ρόλαντ, ενόψει μιας ζωής ταγμένης στην ομιλία. Η γλώσσα έπρεπε να γυμναστεί για όσα επρόκειτο να πει.

Ο Μπράουν βάδιζε στον διάδρομο. Ο Ρόλαντ, ακολουθώντας τον, είπε γελώντας: «Ελπίζω να μην υπαινίσσεστε ότι το σπίτι είναι τόπος εγκλήματος».

Ο επιθεωρητής άνοιξε την μπροστινή πόρτα, έκανε ένα βήμα και στράφηκε προς τον Ρόλαντ. Πίσω του, παρακαρτισμένο το μισό επάνω στο πεζοδρόμιο, ήταν ένα μικροσκοπικό αυτοκίνητο, ένα Morris Minor σε αχνογάλαζο χρώμα. Ο

πρωινός ήλιος είχε χαμηλώσει, τονίζοντας τις θλιβερές, χαλαρές ρυτίδες του κρεμασμένου προσώπου του. Δεν ήταν πειστικός όταν μιλούσε διδακτικά.

«Είχα κάποτε έναν αρχιφύλακα που έλεγε ότι όπου υπάρχουν άνθρωποι υπάρχει και τόπος εγκλήματος».

«Απόλυτη ανοησία μου φαίνεται».

Αλλά ο Μπράουν είχε ήδη απομακρυνθεί και μάλλον δεν άκουσε.

Πατέρας και γιος τον παρακολούθησαν να κατηφορίζει το μικρό, χορταριασμένο μονοπάτι προς τη σαραβαλιασμένη αυλόπορτα του κήπου, που δεν έκλεινε ποτέ. Φτάνοντας στο πεζοδρόμιο, πέρασε μισό λεπτό μισοσκυμμένος, φαχουλεύοντας τις τσέπες του για να βρει τα κλειδιά του. Τελικά τα βρήκε και άνοιξε την πόρτα. Κι έπειτα, με μια μονάχα κίνηση, μια ευλύγιστη περιστροφή του όγκου του, μπήκε στο αυτοκίνητο, διπλώθηκε στο κάθισμα και κοπάνησε πίσω του την πόρτα.